

Kája Saudek: Drama – hvězda – tragédie

Název emise: Kája Saudek - Muriel

Výplatní písmenová poštovní známka

Den vydání: 10. listopadu 2021

Hodnota: B (ke dni vydání 19 Kč); č. 1145

Rozměr známky obrazu: 23 x 40 mm

Výtvarný návrh: Otakar Karlas

Druh tisku: OF; **Papír:** fl-an-OF

Tisk: Hradištko, sro.

Tisková forma: 2x 50

Náklad: ke dni vydání 2 mil. známek

FDC: nebyla vydána

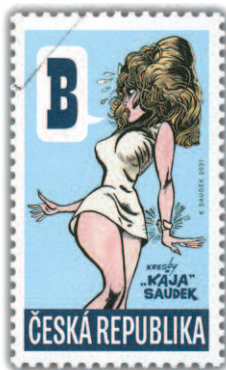
Slovy v titulku by šlo ve zkratce popsat osud našeho nejslavnějšího autora komiksových kreseb, výtvarníka, který by se určitě neztratil ani v Americe, jejíž komiksová kultura mu byla inspirací a vzorem.

Předehra – slibný start do života: Karel se narodil 13. května 1935 jako starší z dvojčat, jeho bratrem je slavný fotograf Jan Saudek. Tatínek Gustav Saudek (1894) pocházel ze Sudet, z německy mluvící židovské intelektuálně založené rodiny (jejími příslušníky byli například významní překladatelé Erik Saudek a jeho syn Erik Adolf Saudek, pastrýc a strýc Karla a Jana). Tatínek se sice naučil česky, ale celý život hovořil se silným německým přízvukem. Maminka Pavlína, rozená Kučerová (1901), pocházela z české katolické rodiny ze Zlivi poblíž Hluboké nad Vltavou. Jako čtyřia-dvacetiletá měla z předchozího vztahu nemanželského syna, o jehož existenci se bratři Saudkové dozvěděli až po válce, žil totiž ve Zlivi u maminičina bratra. Gustav Saudek pracoval v Živnostenské bance, jeho manželka byla úřednicí, když se jim pak narodily děti, zůstala v domácnosti.

Wedlo se jim dobře, bydleli v hezkém nájemním bytě v činžovní vile v ulici Nad cementárnou číslo 25 na pražských Kavčích horách, z níž byl nádherný výhled na celou Prahu. O tom, jak kouzelné místo to bylo, vypovídá i to, že na vedlejším pozemku si postavil vilu

Dům v ulici Nad cementárnou 25, v němž Kája Saudek bydlel se svou rodinou (tehdy měl dům ještě šikmou střechu).

František Langer, slavný spisovatel a autor Filatelistických povídek (před časem jsme je otiskovali na pokračování). Po válce se do ní se svými rodiči nastěhovala Olga Poláčková, pozdější autorka nejslavnějšího filmového plakátu (k filmu Něžná, vyšel na známce v roce 2011), a když se později zrodila za malíře Josefa Vyletala (jeho obraz Tápající vyšel na známce loni), Josef se skamarádil s Kájou Saudkem, a to přátelství jim pak vydířelo po desítky let. Takže to místo na kopci v Podolí je s filatelii a známkami spojeno hned čtyřmi osobnostmi.

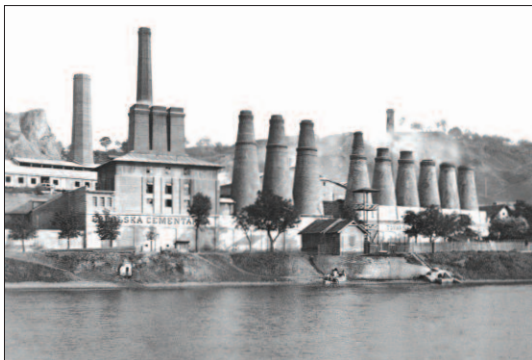
Ale to předběháme, vraťme se do doby na sklonku první republiky. Čtyřčlenná Saudkovic rodina si v klidu žila, a i když rodiče byli různého vyznání, ve výchově dětí to zřejmě nehrálo velkou roli – svatba proběhla v katolickém kostele v Podolí a kluci tu pak byli i pokřtěni. Tatínek sice dál navštěvoval synagogu, ale nikde jsem nenašel zmínku, že by k tomu vedl i své syny.

Dějství první – drama: Bezstarostné dětství pro oba kluky skončilo na počátku 40. let, kdy museli nastoupit do první třídy. Už před tím otce v rámci protizidovských opatření propustili z banky, a jediné místo, které mohl zastávat, byla práce dělníka v kamenolomu za Prahou (těžká fyzická práce pro něj byla jistě velmi vyčerpávající, už proto, že byl malý a drobné postavy). Jan Saudek později vzpomínal, že ho ve škole občas zkopali spolužáci jako židáka, a jeho bratr Kája na tom byl nepochybně stejně. Na maminku úřady jistě vyvíjely tlak, aby se s manželem-židem rozvedla, ale ona to neudělala, a to mu zachránilo život. S materiální podporou jejich příbuzných z venkova válku nakonec přečkali, tatínek byl díky smíšenému manželství do Tereziína odvečen až mezi posledními pražskými židy,

Dobová fotografie vily navržené významným architektem Karlem Honzíkem, kterou si nechal postavit spisovatel František Langer, autor Filatelistických povídek. Později v ní bydleli Olga a Josef Vyletaloovi, jejichž díla byla vydána na našich poštovních známkách. Kája Saudek bydlel v sousední vile, z níž je vidět kousek vpravo. Z obou domů byl nádherný výhled na celou Prahu.

koncem února 1945, a dočkal se tu osvobození. Takové štěstí však neměla naprostá většina dalších členů jeho rozvětvené rodiny, válku z nich přežil jen jeden jeho bratr (ten po válce odešel do Německa, a to nebyl zdaleka jediný případ, s nímž jsem se setkal; když jsme sbírali podklady pro Monografii Pošta v ghettu Terezín, našel jsem víc přeživších holocaust, kteří pak přesídlili do západního Německa – což pro mě bylo nepochopitelné). V životopisných článcích o Kájovi a Janovi Saudkových se někdy uvádí, že byli na sklonku války jako děti odvléčeni do tábora pro židovské míšence,¹⁾ ale v nedávno zveřejněných vzpomínkách o tom Jan nemluví, naopak říká „*přestože jsme byli ze smíšeného manželství, nebyli jsme omezeni na svobodu, pohybu, školní docházce či majetku. Nic není horšího než říkat, že to bylo špatné. V podstatě jsem zůstal naživu.*“ Přes tenhle statečný postoj však šrámy na duši obou chlapců ta hrozná doba samozřejmě musela zanechat. Stačí si představit jedinou situaci, kdy oba nedělně ustrojeni jdou za ruku s tatínkem na sváteční procházku a po chodníku proti nim přichází německý důstojník. Otec měl samozřejmě na kabátě našitou žlutou hvězdu, a tak měl jako podčlověk sejít z chodníku, což v té sváteční náladě a s dvěma malými dětmi neudělal, a ten důstojník ho před nimi na místě zfackoval... Je to nepochybně jen nepatrný detail z těch hrůzných šesti let, ale do dětské duše se jistě zapsal natvalo.

Cementárna v Podolí, jejíž kouř se až do roku 1941 vznášel ke Kavčím horám. Malý Kája Saudek tu na procházce s tatínkem a jeho přítelem zaslechl povzdech, že podobný kouř se vznáší nad Německem, když tam vraždí židy...

Dějství druhé – hvězda: Pak přišlo osvobození, tatínek se vrátil z Terezína, dostal zpátky své místo v bance a všechno vypadalo, že bude jako dřív. Čas od času domů dostali balíček potravinové pomoci UNRRA, zabalené do amerických novin, ve kterých býval otištěn pásek s komiksovými kresbami. Kluci se podle nich učili anglicky a Kája získal první výtvarnou inspiraci. Jako děti z židovské rodiny, nadto nepochybně nijak prorežimně neangažované, se v padesátých letech mohli s představou nějakého vyššího studia rozloučit. Karel šel tedy pracovat rukama – stal se kulisákem na Barrandově. Taky ho tu nechali technicky kreslit, a on se

¹⁾ To uvádí v životopisu Káji Saudka například Wikipedia. Jde zřejmě o záměnu s pobytem v ozdravně ve Slezsku, který oba chlapci absolvovali po válce.

časem vypracoval tak, že si jeho prací všimli režiséři Macourek a přizval ho ke spolupráci na filmu Kdo chce zabít Jessii? To byla už polovina šedesátých let, tedy doba postupného uvolňování tuhých omezení ze strany komunistického režimu. Kájovy kresby tehdy působily jako zjevení. Jejich autor se stal přes noc populárním – byl doslova hvězdou, tisk měl o jeho práci zájem, hodně publikoval, chodil s nejkrásnější sexbombou československého filmu Olgou Schoberovou, chystal rozsáhlý komiks Muriel a andělé. A pak se to zlomilo – přišla další okupace, tentokrát sovětská, a z kariéry a smělých plánů nezbylo skoro nic.

Dějství třetí – tragédie: Normalizačnímu režimu se samozřejmě nelíbily kresby ve stylu amerických komiksů, a tak Kájovi postupně ubývaly zakázky. Vydání rozsáhlého komiksu Muriel bylo zakázáno, stejně jako populární Lips Tulian v Mladém světě. Labutí písní jeho působení ve filmu byla komedie Čtyři vraždy stačí, drahoušku. Kája už byl v té době ženatý a měl rodinu, a tak hledal nejrůznější možnosti, jak publikovat. Příležitost mu poskytli vědci, a to ze dvou „protichůdných“ oborů – speologové a astronomové. Ilustroval jejich články a dokonce jako interní publikace vydávali jeho komiksy.

Tedy jsem se s bratry Saudkovými těsně minul – oba totiž na přelomu šedesátých a sedmdesátých let měli leccos společného s Arocolaclubem ve Václavkově ulici v pražských Dejvicích. Kája pro něj vytvořil plakát a Jan vyzdobil jeho stěny obrazy.

Kájův plakát, který je dnes už vzácným sběratelským kouskem.

Obraz Kájova bratra
Jana z Arocolaclubu.

Takový klub však v době čerstvě založeného SSM neměl naději na dlouhou existenci, a tak ho noví páni zanedlouho zavřeli. V první polovině sedmdesátých let jsem s partičkou kamarádů hledal, jak by se dalo něco zajímavého podnikat, a vyhlídli jsme si tehle zavřený Arocolaclub. Abychom od něj dostali klíče, založili jsme ZO SSM Dejvice, kde jsme ostatně všichni bydleli. Obvodní výbor SSM měl radost, že se těch prostor

konečně někdo ujme. Představovali si nejspíš, že tu budeme pořádát besedy se zasloužilými soudruhy, kteří mládež poučí o tom, jak dělníci stávkovali za Masaryka. My ale měli jinou představu, chtěli jsme navázat na původní program, pořádát diskotéky a zvát divadla malých forem. Když to vyšlo najevo, klub nám zavřeli znovu, tentokrát ale definitivně (ani nevím, co tam dneska je).

Káju Saudka to dvacet let trvající bezčasí nezlomilo, ale nepochybně zkrušilo. Nejlepší léta života jako výtvarník prožil vlastně na okraji, a tak když po roce 1989 měl opět možnost svobodně publikovat, původní jiskra už byla pryč... Dál sice pilně kreslil a maloval, na původní úspěch však už navázat nedokázal.

A pak přišla tragédie. Verze, jak k tomu došlo, jsou dvě. Na Velikonoce v roce 2006 mu mělo zaskočit sousto a on se začal dusit. Než ho přivolání zdravotníci resuscitovali, přerušilo se mu na příliš dlouho okysličování mozku a Kája upadl do kómatu. Jeho bratr Jan však po čase prohlásil, že to nebylo sousto, ale epilecké zvrátky, čím se Kája dusil (tedy konec stejný jako u jeho dlouholetého přítele malíře Josefa Vyleřala). Ať tak či tak, Karel Saudek od té doby ležel devět let v kómatu v nemocnici, otevíral oči, přijímal potravu, ale na své okolí nereagoval. Po celou tu dobu ho vytrvale navštěvovala jeho žena Johana, která dokonce uvedla, že se po těch dlouhých letech z vegetativního stavu konečně začal probírat. Zda to byla pravda, těžko soudit. V každém případě 25. června roku 2015 skončila jeho pozemská pouť a jedinečný kreslíř Kája Saudek ve svých osmdesáti letech zemřel. Řekli byste – dlouhý život. Ale nezapomínejme, že mu z nich šest let ukradla německá okupace, dalších bezmála čtyřicet komunistický režim a devět fatální nehoda... A o to je jeho dílo obdivuhodnější!

Nová známka je krásná a já jsem moc rád, že vyšla. Myslím, že právě tohle je cesta, kterou by naše známková tvorba měla jít. Vybírat témata, která lidi opravdu osloví, připomenou jim kus jejich vlastního života, pobaví je a potěší. Takže – Díky, Kájo! FB

PS: *Známku by si samozřejmě zasloužil i Karlův bratr Jan. Třeba s tou slavnou fotografií, jak drží v náručí syna, nebo tu se ženou odcházející s dvojicí dětí po silnici do dále...*